

De atlas verandert

(1) Het gaat goed met de verkoop van atlassen. Van de onlangs uitgebrachte 'Bosatlas van het Nederlandse voetbal' zijn er alweer heel veel verkocht. Ook de 'Bosatlas van de Geschiedenis van Nederland' verkoopt erg goed. Je vraagt je af hoe het kan dat de papieren atlas onverminderd populair is, in een wereld waar iedereen een gratis digitale atlas in de smartphone onder handbereik heeft.

(2) De Bosatlas is echter nog altijd ontzettend populair. Wie heeft er geen Bosatlas in huis? Het eerste exemplaar kwam uit 1877 en was bestemd voor de Hogere Burgerschool (HBS). De atlas heette 'Bos' Schoolatlas der geheele aarde'. De naam van de auteur, de Groningse schoolmeester Pieter Roelf Bos, is sindsdien verbonden aan de atlas. Hij leverde het materiaal voor kaarten die met de hand werden gemaakt. Toen hij in 1902 overleed, was zijn atlas al aan de vijftiende druk toe.

(3) Tegenwoordig lijkt het werk van de moderne cartograaf, een maker van aardrijkskundige kaarten, helemaal niet meer op dat van beroemde voorgangers en pioniers op het gebied van kaarten maken. Kaartenmaker Tjeerd Tichelaar:

“Zestiende-eeuwse cartografen werden vooral gezien als artiesten. Zij brachten gebieden voor het eerst in kaart en maakten er prachtige kunstwerken van. Dat zou mij nooit lukken. De cartograaf van vandaag wordt niet zozeer beschouwd als kaartenmaker of kunstenaar, maar meer als informatiewetenschapper.”

(4) De Bosatlas kon voor scholen lang een succes blijven, omdat elke uitgave werd aangepast aan de ontwikkeling van het schoolvak aardrijkskunde. Volgens uitgever Peter Vroege is er nog een andere verklaring voor het succes. De uitgever hield altijd vast aan het motto dat sinds de negentiende eeuw werd gevoerd: “Onze schoolatlassen geven de essentie van het vak aardrijkskunde weer, niets meer en niets minder.”

(5) Tjeerd Tichelaar legt uit hoe dat in de praktijk gaat: “Ik gooi als kaartenmaker heel veel informatie weg, een kaart moet zo leeg mogelijk zijn, waardoor de structuren die ik wil laten zien meteen zichtbaar zijn. Het komt erop neer dat het belangrijk is om als een kind naar de werkelijkheid te kijken. Herinner je je de eerste keer dat je een atlas inkeek? Je wilde zien waar de grenzen van landen liepen en waar steden en bergen lagen. Verder niets. Dat is de leidende gedachte en dat gebruik ik als basis bij elke kaart die ik maak.”

(6) Het klinkt vreemd uit de mond van een kaartenmaker, maar meestal corresponderen de plattegronden in de Bosatlas niet met de werkelijkheid. Om een duidelijke kaart te

maken, moet geregeld worden afgeweken van de realiteit. Tjeerd Tichelaar: "In Zwitserland lopen rivieren en spoorbanen direct naast
80 elkaar, maar als je die okjp de kaart realistisch wilt intekenen, dan krijg je een wirwar van dunne lijntjes die door elkaar heen lopen. Als kaarten-
85 maker leg ik spoorbaan en rivier naast elkaar en maak ik ze veel breder dan ze in werkelijkheid zijn. Je past de omgeving dus aan, omdat je een duidelijke en overzichtelijke kaart wilt."

90 **(7)** In het 'papieren tijdperk' was er geen vuiltje aan de lucht voor de Bosatlas. Maar toen kwam de computer en daarna internet. Een regelrechte bedreiging voor de atlas,
95 zou je zeggen. Tichelaar kan het zich nog goed herinneren. "Eind jaren negentig zagen we de bui hangen bij onze uitgever. We voorspelden dat in 2010 vast niemand meer een
100 papieren atlas zou willen. De verrassing was groot toen door de jaren heen juist het tegendeel bleek. De Bosatlas lijkt wel populairder dan ooit."

105 **(8)** Tjeerd Tichelaar denkt intussen het mysterie van de populariteit te hebben ontdekt: "De meest gestelde vraag die ik krijg is hoe het kan dat we er nog zijn, nu iedereen via

110 Google Maps elke vierkante centimeter van de aarde gratis kan bekijken. Volgens mij zit het geheim in de oorspronkelijke gedachte, waarbij we de informatie op een kaart
115 terugbrengen tot de essentie.

Natuurlijk kun je bij Google Maps inzoomen op een kaart en zien welke plaatsen er allemaal liggen.

(9) Het grote nadeel van digitale
120 plattegronden is dat als je inzoomt, je ook meteen het overzicht kwijt bent. Bovendien krijg je alle informatie ongefilterd over je heen, waardoor het veel moeite kost om datgene
125 eruit te halen wat je nodig hebt. Als je de Bosatlas openslaat, heb je meteen een overzicht. In die zin is de atlas een oase van rust in een tijd dat we worden overspoeld met
130 informatie."

(10) Uitgever Peter Vroege voegt daaraan toe: "Onze atlassen richten zich vooral op het uitleggen van
135 kaarten. Het gaat dan om thema's als economie, energie, transport en ga zo maar door. Juist die populariteit heeft geleid tot uitbreiding van ons assortiment. Zo worden er met
140 regelmaat thema-atlassen uitgegeven en die doen het bijzonder goed. Wij spelen blijkbaar in op de steeds groter wordende behoefte."

naar een artikel van Imco Lanting, de Gelderlander, 6 april 2013